

Rafał Pilarek

Doktorant, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UŁ

Etnografia na łamach pisma „Poznaj Świat” w świetle reportaży A. L. Godlewskiego, E. Karwota i B. Malkina

Pomysłodawcą i inicjatorem czasopisma geograficznego „Poznaj Świat” był profesor Stanisław Leszczycki, który w pierwszych latach powojennych pełnił funkcję przewodniczącego oddziału krakowskiego Polskiego Towarzystwa Geograficznego [dalej: PTG]. W latach 1947–1948 PTG współpracując z zakładami pracy i organizacjami społecznymi przygotowało cykl wykładów i odczytów pod hasłem „Poznaj Polskę”, a następnie „Poznaj Świat”¹. W związku z dużym sukcesem akcji popularyzatorskiej, władze krakowskiego oddziału PTG przystąpiły do realizacji pomysłu wydawania czasopisma geograficznego „Poznaj Świat”, angażując do tego celu nie tylko aktywnych działaczy PTG, ale także młodszą kadrę Instytutu Geograficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ustalono, że nowy periodyk nie może konkurować z istniejącymi czasopismami geograficznymi i krajoznawczymi, powinien natomiast skorzystać z doświadczeń przedwojennego miesięcznika „Zbliża i Zdaleka” (pisownia oryginalna)².

Pierwszy numer czasopisma „Poznaj Świat” ukazał się w lutym 1948 r. Miesięcznik redagował Komitet Redakcyjny Wydziału Popularyzacji PTG, który w ten sposób rozpowszechniał wiedzę geograficzną wśród społeczeństwa polskiego. Zadaniem i celem jaki postawiła przed sobą redakcja „Poznaj Świat” było „poprowadzenie czytelnika przez wszystkie kraje świata, opisując ich fizjognomię geograficzną, społeczną i gospodarczą”³. Początki działalności pisma przypadły na okres politycznych zmian w naszym kraju. Od 1948 r. rozpoczął się

¹ S. Milatowa, Oddział Krakowski [W:] PTG w pięćdziesiątą rocznicę działalności, Warszawa 1968, s. 110.

² B. Winid, Krótka historia „Poznaj Świat”, „Poznaj Świat”, 1994, nr 1, s. 2. Zdaniem twórców „Poznaj Świat” periodyk nie powinien konkurować z „Przeglądem Geograficznym”, „Czasopismem Geograficznym”, pismem Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego – „Ziemia”, a także powstającą „Geografią w Szkole”.

Miesięcznik „Zbliża i Zdaleka” ukazywał się we Lwowie w latach 1933–1939. Redaktorem naczelnym pisma był prof. Adam Malicki (1907–1981).

³ Przedmowa, „Poznaj Świat”, nr 1, 1948, s. 1.

w Polsce otwarty etap ustrojowej stalinizacji państwa⁴. Stale zwiększające się wpływy systemu „policyjnego” dotknęły także wydawnictwa popularne, w tym również „Poznaj Świat”. W grudniu 1950 r. Zarząd Główny PTG pod presją komunistycznych władz postanowił zawiesić wydawanie pisma, tłumacząc, że „poziom ideologiczny tego czasopisma, którego zadaniem było oddziaływanie na szerokie grupy młodzieży i sympatyków geografii, nie odpowiadał linii rozwojowej geografii”⁵.

Pojawiające się w 1954 r. ograniczenie omnipotencji aparatu bezpieczeństwa, zmiany w polityce wewnętrznej kraju, jawna krytyka w aparacie partyjnym stylu kierowania państwem, skłaniają do uznania tego roku za początek powolnej politycznej odwilży w Polsce⁶. Postępujący ferment w środowiskach twórczych, rozluźnienie cenzury, a także utworzenie w 1953 r. Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk, który przejął znaczną część naukowego programu PTG, stworzyły podatny grunt do reaktywacji czasopisma „Poznaj Świat”⁷.

Drugie narodziny periodyku miały miejsce w grudniu 1955 roku. Funkcję redaktora naczelnego pisma powierzono pracownikowi Szkoły Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie dr Stanisławowi Berezowskiemu. W inauguracyjnym numerze pisma Redakcja zapewniała, że dzięki „Poznaj Świat” możliwe stanie się szersze poznanie świata i życia jego mieszkańców⁸. Zapowiedzi te znalazły w pełni swoje odzwierciedlenie w treści prezentowanych artykułów. W obszarze zainteresowań redakcji poza geografią znalazły się także zagadnienia związane z fauną i florą, historią państw i narodów, architekturą oraz dorobkiem kulturowym różnych ludów. Uzupełnieniem wymienionych treści były artykuły komentujące bieżące wydarzenia społeczne, gospodarcze i polityczne na świecie. Szczególnie zainteresowanie autorów „Poznaj Świat” budziły kraje tzw. „trzeciego świata”⁹. Wynikało to zapewne z bieżącej polityki władz, ale także fascynacji

⁴ A. L. Sowa, *Historia polityczna Polski 1944–1991*, Kraków 2011, s. 127.

⁵ S. Leszczycki, M.I. Mileska, *Sprawozdanie z działalności Polskiego Towarzystwa Geograficznego w latach 1945–1954*, „Przegląd Geograficzny”, T. XXVI, z.3, 1954, s. 131.

⁶ A.L. Sowa, *op.cit.*, s. 194, 206.

⁷ B. Winid, *op.cit.*, s. 2.

⁸ *Do Czytelników*, „Poznaj Świat”, nr 1, 1955, okładka.

⁹ Pojęcie „trzeci świat” zostało ukute przez francuskiego antropologa i historyka Alfreda Sauvy’ego na łamach francuskiego czasopisma „L’Observateur” w sierpniu 1952 r. Termin ten został szybko zaakceptowany, zdobywając globalną popularność na przełomie lat 50. I 60. XX w. Dziś określenie to jest często odrzucane z racji na negatywne skojarzenia, które budzi. Należy pamiętać jednak, że w latach 50. był to termin pełen optymizmu. Został uformowany na kształt pojęcia „trzeci stan” z okresu rewolucji francuskiej i stąd przejął cały bagaż skojarzeń społecznych, politycznych i ekonomicznych związanych ze swoim XVIII wiecznym językowym antenatem. A zatem podobnie „trzeci świat” był dyskryminowany ekonomicznie politycznie, ale miał dokonać rewolucji i zmienić porządek światowy, stając się pełnoprawnym uczestnikiem stosunków międzynarodowych. Negatywna stygmatyzacja określenia „trzeci świat” dokonała się później, gdy wydarzenia w krajach

czytelników i redakcji folklorem społeczeństw o odmiennej kulturze. Znajdowało to szczególnie wyraz w rosnącej liczbie artykułów i notatek o tematyce etnograficznej¹⁰. Zdecydowana większość materiałów publikowanych w „Poznaj Świecie” zawierała fotografie (początkowo czarno-białe, a następnie kolorowe) oraz mapy, szkice i rysunki. Magazyn należał bowiem do najbardziej ilustrowanych pism tego okresu, mimo niewielkiego formatu ilustracje zajmowały ponad połowę powierzchni czasopisma¹¹.

W pierwszym okresie działalności pisma, przypadającym na lata 1948–1950, główny trzon kadrowy stanowili geografowie, co znajdowało odzwierciedlenie w treści i formie publikowanych artykułów¹². Sytuacja ta uległa zmianie po reaktywacji „Poznaj Świat” w grudniu 1955 roku, kiedy to wyraźnie wzrosła liczba artykułów i notatek z obszaru antropogeografii, etnografii i antropologii. W latach 1955–1958 w tej kategorii materiałów dominowały relacje z Afryki, Azji i Australii, prezentujące dorobek kultury materialnej, duchowej i społecznej ich mieszkańców. Do wzbogacenia tematyki pisma przyczyniło się niewątpliwie rozszerzenie kręgu jego współpracowników. Do grona dotychczasowych autorów czasopisma dołączyli nowi, wśród których było wielu podróżników, etnologów i antropologów kultury.

W niespełna rok od reaktywacji pisma na łamach „Poznaj Świat” pojawił się pierwszy artykuł Aleksandra Lecha Godlewskiego pt. „Z Azji na Pacyfik” (09/1956), będący relacją z badań terenowych prowadzonych w 1938 roku na wyspach centralnej i wschodniej Polinezji: *Tahiti, Bora Bora, Huahine, Moorea, Tahaa, Raiatea i Nuku Hiva*. Badacz przywiózł z tej wyprawy bogaty materiał do pracy naukowej oraz eksponaty, które w większości uległy zniszczeniu podczas wojny. A.L. Godlewski w dziedzinie etnologii był wybitnym i przez wiele lat jedynym w kraju specjalistą w zakresie znajomości ludów Oceanii i ich kultur. Znając język rdzennych mieszkańców zebrał materiały etnograficzne i folklorystyczne

---

zacofanych nie rozwinęły się według optymistycznego scenariusza. Sam zaś termin ułatwił negatywną stygmatyzację, bo „trzeci” kojarzy się z czymś gorszym trzeciorzędnym. Zob. M. W. Solarz, *Bogata Północ i biedne Południe. Kraje wysoko i słabo rozwinięte*, „Geografia w Szkole”, 2012, nr 3, s. 9–10.

¹⁰ D. Licińska, *Ocena czasopisma „Poznaj Świat” pod względem przydatności dla uczniów starszych klas szkół podstawowych i uczniów szkół średnich*, z dnia 7.11.1979., dokument nieewidencjonowany, Archiwum PTG w Warszawie.

¹¹ Z. Jaskulski, *Ocena miesięcznika „Poznaj Świat” obejmująca okres od 11.1968 do 11.1969 roku.*, dokument nieewidencjonowany, Archiwum PTG w Warszawie.

¹² Wśród nielicznych artykułów i notatek podejmujących częściowo tematykę etnologiczną i antropologiczną znalazł się tekst z 1948 roku Walerego Goetela pt. „Wyspa Bali” opublikowany w maju 1948 roku. Jednym z obszarów zainteresowań tego uznanego geologa i paleontologia, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego i Wiedeńskiego znalazły się także problemy mniejszości narodowych w Karpatach. Na uwagę zasługuje także artykuł Edwarda Schnaydera pt. „Na dalekiej Północy” oraz będący przedrukiem z „Picture Post” tekst pt. „Ziemia Bożego Narodzenia”. Oba teksty poświęcone zostały ludom zamieszkującym strefę subarktyczną.

styczne, ponadto pozyskał trudno dostępne informacje z zakresu kultury duchowej i społecznej. Wyjaśnił pojęcia „Mana” i „tabu”, opisywał gry sportowe, zabawy i tańce mieszkańców Polinezji. Profesor włączył się także aktywnie do międzynarodowej dyskusji o etnogenezie ludności Oceanii. Wyniki swoich badań uczony zaprezentował w licznych książkach i artykułach publikowanych na łamach „Materiałów i Prac Antropologicznych”¹³.

A. L. Godlewski oprócz pracy naukowej i dydaktycznej prowadził także ożywioną działalność popularyzatorską. Należy przy tym podkreślić, iż czynił to w przystępny i niezwykle ujmujący sposób. Swoje teksty publikował m.in. w „Problemach”, „Młodzieży Morskiej”, „Dookoła Świata”, „Morzu” i „Życiu Warszawy”¹⁴. Łącznie w latach 1956–1959 na łamach czasopisma geograficznego „Poznaj Świat” ukazały się cztery artykuły A.L. Godlewskiego, opisujące życie mieszkańców Polinezji wschodniej oraz przemiany społeczno-kulturowe, jakie zachodziły w tym rejonie Pacyfiku¹⁵.

Do grona autorów podejmujących problematykę etnograficzną w „Poznaj Świecie” należał Edward Karwot, który był jednocześnie członkiem nowego zespołu redakcyjnego czasopisma. Bronisław Siadek, jeden z najbardziej zasłużonych pracowników redakcji, wspominając Edwarda Karwota mówił o nim tak: „Ksiądz, który został pozbawiony możliwości wykonywania zawodu, filozof, erudyta i znawca etnografii”¹⁶. W 1947 roku E. Karwot pełnił służbę duszpasterską w stopniu kapitana w Generalnym Dziekanacie Rzymsko-Katolickim Wojska Polskiego¹⁷. Poza działalnością duszpasterską E. Karwot pasjonował się etnografią, czego dał wyraz publikując w 1955 roku „Katalog magii Rudolfa. Źródło etnograficzne XIII wieku”¹⁸. Był także autorem tekstu „Jest taka nauka – etnografia” opublikowanego w gazecie „Życie Warszawy” w roku 1957¹⁹. W tym samym czasie E. Karwot debiutuje na łamach „Poznaj Świat” artykułem „Rene-

¹³ B. Kopydłowska, Aleksander Lech Godlewski (1905–1975) [W:] *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*, t.I, E. Fryś-Pietraszkowa (red.), Kraków 2002, s. 131–133.

¹⁴ A. Paluch, Aleksander Lech Godlewski (1905–1975), „Lud”, t.LXI, 1977, s. 409–411.

¹⁵ Z Azji na Pacyfik. Pochodzenie i skład rasowy Polinezyjczyków, nr 7, 1956, s. 7–10; Fidzi – archipelag kontrastów, nr 4, 1958, s. 23–27; Melanezja, Mikronezja, Polinezja, nr 10, 1958, s. 34–36; Święta kura, nr 5, 1959, s. 33–36. Treści artykułów L. Godlewskiego publikowane w „Poznaj Świat” znajdują pełne rozwinięcie m.in. w pracach: Drogi synów słońca (Wyd. PTL, Biblioteka Popularna, t 4, Wrocław 1963); Czar dalekiego Nuku-Hiva (wyd. „Ossolineum”, 1971).

¹⁶ R. Badowski, Podróżnicy w habitach, „Poznaj Świat”, nr 5, 2013, s. 110.

¹⁷ P. Kaczmarek, Generalny Dziekanat Rzymsko-Katolicki Wojska Polskiego w latach 1945–64, dostępne w wersji elektronicznej: http://www.caw.wp.mil.pl/plik/file/biuletyn/r3/r3_6.pdf [dostęp: 28.08.2013].

¹⁸ E. Karwot, Katalog magii Rudolfa. Źródło etnograficzne XIII wieku, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze. Prace Etnologiczne, T.IV, Wrocław 1955.

¹⁹ Ibidem, *Jest taka nauka-etnografia*, „Życie Warszawy”, nr 88, 1957, s. 5.

sans Indian”²⁰. Łącznie w latach 1958–1959 oraz 1961–1962 E. Karwot opublikował siedem artykułów o charakterze etnologicznym²¹. W obszarze zainteresowań etnografa znalazła się tradycyjna sztuka Polinezji, Indonezji i Meksyku oraz kultura pasterskich ludów północnej Afryki. Ostatni artykuł Edwarda Karwota w „Poznaj Świecie” ukazał się na początku 1962 roku, wkrótce przestał on także pełnić funkcję członka zespołu redakcyjnego miesięcznika.

Szczególne miejsce wśród autorów „Poznaj Świat” zajmuje etnolog, przyrodnik, kolekcjoner, fotograf i filmowiec – dokumentalista, badacz kultur tubylczych ludów Ameryki Południowej – Borys Malkin (Małkin). Za sprawą publikacji B. Malkina etnografia pozaeuropejska na stałe zagościła w popularnym magazynie „Poznaj Świat”²². Znaczenie miesięcznika w tym względzie jest tym większe, iż spośród 53 artykułów naukowych i popularnonaukowych opublikowanych w języku polskim przez tego wybitnego badacza²³, aż 50 ukazało się po raz pierwszy w czasopiśmie „Poznaj Świat”²⁴. Warto przy tym podkreślić, że współpraca etnografa z redakcją „Poznaj Świat” trwała 26 lat.

Borys Malkin (Małkin) urodził się 20 listopada 1917 roku w Witebsku na Białorusi w rodzinie żydowskiej. W roku 1918 jego rodzice przenieśli się do Warszawy, gdzie młody Borys podjął naukę. Był jednak uczniem trudnym, toteż kilkakrotnie musiał zmieniać gimnazjum. Ostatecznie nie uzyskał matury i w 1938 roku za zgodą rodziców wyjechał do krewnych w Stanach Zjednoczonych. W Nowym Yorku 21-letni Borys uczył się angielskiego, trudniąc się dorywczymi zajęciami. Z uwagi na swoje zamiłowania przyrodnicze szybko nawiązał pierwsze kontakty naukowe, głównie z entomologami skupionymi wokół *American Museum of Natural History*. W krótkim czasie uzupełnił wykształcenie średnie w szkole zawodowej w Eugene w stanie Oregon. W 1941 roku B. Malkin podjął studia na uniwersytet stanowy, na wydział antropologii i biologii. W tym

²⁰ Ibidem, *Renesans Indian*, „Poznaj Świat”, nr 11, 1957, s. 33–36.

²¹ E. Karwot jest autorem artykułów: *Świat Arabski* (nr 12, 1958, s. 3–8.); *Sztuka naskalna Sahary* (nr 3, 1959, s. 28–32); *U Dajaków głowa bezpieczna* (nr 12, 1959, s. 3–6.); *Nad jeziorem Patzucuaru* (nr 11, 1961, s. 22–26); *Cudowne Znaki* (nr 3, 1961, s. 17–20); *Sztuka polinezyjskich zdobywców* (nr 12, 1961, s. 27–32); *W Duarach Berberów* (nr 1, 1962, s. 3–7).

²² Należy zaznaczyć, że w krótkim czasie magazyn „Poznaj Świta” stał się dużym sukcesem wydawniczym i propagandowym. Już po roku ukazywania się nakład magazynu osiągnął 75500 egzemplarzy, a w kolejnych latach wzrósł do 110 tys. egz. miesięcznie. Przez dłuższy czas sprzedawano czasopismo po protekcji lub jedynie stałym klientom, którzy w kioskach posiadali teczki prasowe. Zob. W. Karłowska, *Sprawozdania. Zebranie Rady Redakcyjnej miesięcznika „Poznaj Świat”, „Czasopismo Geograficzne”, 1957, T. XXVIII, z.1, s. 113.*

²³ J. Kamocki, *Borys Malkin (1917–2009)* [W:] *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*. T.III, A. Spiss, Z. Szromb-Rysowa (red.), Wrocław–Kraków 2007, s. 174.

²⁴ Pełny wykaz publikacji Borysa Malkina (Małkina) sporządził Marek Kairski i Janusz Jaskulski. Zob. „Lud”, T.LXXXIII, 1999, s. 247–250.

samym czasie otrzymał stypendium z fundacji udzielającej pomocy młodym emigrantom. W 1942 r. już jako obywatel amerykański, został zmobilizowany. Przydzielony do wojsk powietrznych (obsługa naziemna) spędził w armii ponad trzy lata (1942–46), z tego półtora roku w bazach wojskowych na Pacyfiku: Na Nowej Gwinei Holenderskiej, w północnej, wschodniej i zachodniej Australii i na Filipinach. Każdą wolną chwilę poświęcał zbieraniu owadów dla amerykańskich placówek naukowych. Po zakończeniu wojny kontynuował studia, początkowo na uniwersytecie stanu Oregon a następnie na *University College* w Londynie, gdzie uczestniczył w wykładach z antropologii. Bywał również na wykładach w Instytucie Archeologii *London School of Economics* oraz *Institute of African Studies*. Prawdopodobnie w związku z tymi ostatnimi studiami otrzymał z *Kalifornia Academy of San Francisco* fundusze na wyprawę badawczą po krajach Afryki. Podczas ponad rocznej podróży odwiedził Trypolitanię (obecnie Libia), Tunezję, Algierię, Niger, Wybrzeże Kości Słoniowej, Brytyjski i Francuski Kamerun, Wyspę Świętego Tomasza, Angole i Republikę Południowej Afryki. Po powrocie z Afryki Malkin kontynuował studia na *University of Washington* w Seattle (Stan Washington). Tu w zakładzie antropologii słuchał wykładów Roberta Lowie’ego, którego książki z pasją czytał w młodości. Zdobył zatem wykształcenie w trzech kierunkach: przyrodniczym, archeologicznym i antropologicznym. W 1957 roku B. Malkin objął posadę wykładowcy antropologii ogólnej na *University of Minnesota* w *Minneapolis*. Dwa lata później porzucił jednak pracę na uczelni rozpoczynając swą wielką życiową przygodę – podróżę. Pierwsze ekspedycje naukowe związane były z badaniami nad owadami, wkrótce objawiła się druga pasja M. Malkina – etnografia.

W latach 1953–1994 B. Malkin odbył 27 podróży po Ameryce Południowej i Środkowej. Pierwsze badania terenowe w Ameryce Łacińskiej rozpoczął w 1953 roku, wśród Indian *Seri* w Meksyku i wśród Indian *Cora* i *Sumu* we wschodniej Nikaragui. W ciągu swojego pracowitego życia B. Malkin przebadał wiele grup tubylczych zamieszkujących tereny m. in. Brazylii, Kolumbii, Surinamu, Ekwadoru, Peru, Boliwii i Panamy. Do wielu plemion powracał wielokrotnie, co umożliwiło mu na dogłębne ich rozpoznanie i uchwycenie zmian kulturowych, jakim podlegały na przestrzeni lat. Badał kulturę jako całość, zarówno materialną jak i społeczną i duchową, a jako przyrodnik interesował się relacjami pomiędzy światem natury, a człowiekiem. B. Malkin już podczas swoich pierwszych ekspedycji zauważył, że liczebność Indian jest zatrażająco niska, a ich kultura ulega szybkim przemianom. Swoją pracę w terenie nazwał antropologią „nagłącą”, wymagającą natychmiastowej dokumentacji. Mawiał, że „Jest to tylko kwestia czasu, kiedy znikną ostatni Indianie”²⁵. W wielu wypadkach etnograf był ostatnią, a często jedyną osobą, która taką kulturę dokumentowała. Na 42 kultury, które badał, aż 33 są obecnie tak silnie zakulturowane, iż

²⁵ J. Kamocki, *ob.cit.*, s. 172–175.

właściwie nie można ich odróżnić od lokalnego chłopskiego wariantu kultury narodowej danego kraju. Znaczna część kultur badanych i dokumentowanych przez B. Malkina przeszła bezpowrotnie do historii, a zebrane przez niego kolekcje i materiał fotograficzny są jedynymi dokumentami ich istnienia²⁶. Badacz podczas swoich licznych wypraw zgromadził 120 kolekcji etnograficznych i archeologicznych, które znajdują się obecnie w co najmniej 40 muzeach w USA, Kanadzie, Brazylii, Szwajcarii, Niemczech, Austrii, Szwecji, Danii, Holandii, Norwegii oraz w Polsce. Większość z nich to obiekty pozyskane w terenie w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku, wśród Indian Amazonii i Gran Chaco oraz różnych grup etnicznych Ekwadoru²⁷.

W latach 1957–1973 B. Malkin przebywał głównie w Ameryce Południowej, gdzie prowadził liczne badania terenowe. W przerwach pomiędzy kolejnymi ekspedycjami często odwiedzał Europę, w tym Polskę, gdzie mieszkała jego dalsza rodzina, koledzy naukowcy i przyjaciele²⁸. Podczas jednej z takich wizyt w 1959 roku B. Malkin nawiązał współpracę z czasopismem „Poznaj Świat”²⁹. Jeszcze tego samego roku ukazał się na łamach magazynu pierwszy tekst jego autorstwa zatytułowany „Wśród Indian Seri”, będący relacją z wyprawy badawczej do Meksyku.

B. Malkin publikował w „Poznaj Świecie” z krótkimi przerwami do 1985 przedstawiając relacje ze swoich licznych podróży do Ameryki Południowej i Środkowej. Artykuły przybierające postać dzienników podróży prezentowały szerokie spektrum wiedzy etnograficznej, obejmujące całość kultury badanej społeczności. Niewątpliwą zaletą publikowanych tekstów była ich przystępna i atrakcyjna forma, charakteryzująca się barwnym i żywym stylem narracji. Kilkustronicowe artykuły wzbogacone licznymi fotografiami jego autorstwa, czytało się jednym tchem, z zainteresowaniem i uznaniem dla rzetelnej wiedzy i zręczności pisarskiej autora. Relacje z wypraw terenowych B. Malkina zdobyły prawdziwe uznanie czytelników, rozbudzając w nich pragnienie podróżowania i odkrywania świata, w czasie gdy rzeczywiste podróże były przywilejem nielicznych.

W 2007 roku na dwa lata przed śmiercią B. Malkin wydał staraniem swoich uczniów i przyjaciół książkę pt. „Odchodzący świat”, w której przedstawił 12 doskonale udokumentowanych kultur Indian amazońskich Ameryki Południowej, wykorzystując przy tym artykuły pierwotnie zamieszczone w czasopiśmie „Poznaj Świat”.

²⁶ B. Malkin, *Odchodzący świat. Tropem kultur indiańskich i świata przyrody Ameryki Południowej*, Warszawa 2007, s. 13.

²⁷ <http://www.national-geographic.pl/traveler/artykuly/pokaz/odchodzacy-swiat-borysa-malkina/> [30.08.2013].

²⁸ M. Kairski, J. Jaskulski, *O Autorze* [W:] B. Małkin, *Odchodzący...*, s. 12.

²⁹ <http://www.national-geographic.pl/traveler/artykuly/pokaz/odchodzacy-swiat-borysa-malkina/2/> [dostęp: 28.04.2014].

A.L. Godlewski, E. Karwot i B. Malkin należą do tych autorów „Poznaj Świta”, którzy jako pierwsi podjęli problematykę etnograficzną i etnologiczną, przyczyniając się tym samym do popularyzacji tej dyscypliny wiedzy wśród szerokiego kręgu czytelników. Niebawem do grona autorów pisma dołączyli kolejni badacze i entuzjaści etnografii, wśród których był m.in. Przemysław Burchard, Leszek Dziegiel, Lech Mróz, Aleksander Posern-Zieliński, Zbigniew Jasiewicz, Janusz Kamocki oraz Marek Arpad Kowalski.

Summary

“Poznaj Świat” is a geographic journal that was established at the end of 1948 out of the initiative of the Cracovian geographers associated with the Polish Geographical Society. Although the journal mainly focused on geographical themes, it didn't lack articles or notes of ethnographic nature. The group of authors and contributors of the journal also included ethnologists and culture anthropologists like Aleksander Lech Godlewski and Edward Karwot. Boris Malkin (Małkin) had a special place among authors of “Poznaj Świat”. He was an ethnologist, naturalist, collector, photographer, documentalist and researcher of the South Americas indigenous peoples culture. Of the 53 scientific and popular science articles of this great researcher were published in polish, 50 of which appeared in “Poznaj Świat” for the first time.